

НАЦІОНАЛЬНИЙ БАНК УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
“УКРАЇНСЬКА АКАДЕМІЯ БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ
НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ”

ВЕРХУША НАТАЛІЯ ПЕТРІВНА

УДК 330.131.7:336.77(043.3)

**МЕХАНІЗМ УПРАВЛІННЯ
КРЕДИТНИМ РИЗИКОМ БАНКУ**

Спеціальність 08.00.08 – Гроші, фінанси і кредит

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Суми – 2012

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Державному вищому навчальному закладі “Українська академія банківської справи Національного банку України”.

Науковий керівник – доктор економічних наук, професор, заслужений економіст України *Сало Іван Васильович*, Державний вищий навчальний заклад “Українська академія банківської справи Національного банку України”, професор кафедри банківської справи

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, доцент *Колодізев Олег Миколайович*, Харківський національний економічний університет Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, завідувач кафедри банківської справи;

кандидат економічних наук, доцент *Слобода Лариса Ярославівна*, Львівський інститут банківської справи Університету банківської справи Національного банку України, доцент кафедри банківської справи

Захист дисертації відбудеться “_____” липня 2012 р. о 12 год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 55.081.01 у Державному вищому навчальному закладі “Українська академія банківської справи Національного банку України” за адресою: 40000, м. Суми, вул. Петропавлівська, 57, зала засідань вченої ради.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Державного вищого навчального закладу “Українська академія банківської справи Національного банку України” за адресою: 40000, м. Суми, вул. Покровська, 9/1.

Автореферат розісланий “_____” червня 2012 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

І. М. Бурденко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Одним із найбільш значних негативних наслідків світової фінансової кризи для України лишається низька якість кредитних портфелів банків, причиною якої є реалізація кредитних ризиків у 2009–2010 роках і низькі обсяги заміщення проблемних кредитів наданими. Незважаючи на те, що проблемна заборгованість значною мірою покривається сформованими резервами, збереження негативних тенденцій в економіці може призвести до посилення тиску проблемних кредитів на фінансовий стан та конкурентоспроможність банків України. В цих умовах особливої актуальності набуває розробка дієвого механізму управління кредитним ризиком, застосування якого дозволить нівелювати негативний вплив таких ризиків.

Значні досягнення в дослідженні понять ризику й невизначеності, у розвитку методології оцінки та управління кредитним ризиком пов'язані з іменами зарубіжних авторів, серед яких Г. Александер, А. Альгін, Е. Альтман, Л. Батракова, Ф. Блек, Н. Валенцева, Д. Даффі, Д. Єндовицький, М. Кроу, К. Ерроу, С. Кабушкін, П. Ковальов, О. Лаврушин, А. Лобанов, Г. Марковіц, Р. Мертон, М. Міллер, Ф. Модільяні, Ф. Найт, В. Оганов, Г. Панова, В. Севрук, Д. Тобін, А. Чугунов, У. Шарп та інші.

Присвячені даному напрямку праці вітчизняних авторів (Я. Благодир, Л. Бондаренко, І. Бушуєва, Т. Васильєва, О. Васюренко, О. Вовчак, В. Вітлінський, В. Галасюк, Л. Гаряга, В. Грушко, І. Джулай, М. Дмитренко, О. Євтух, А. Єпіфанов, С. Козьменко, О. Колодізєв, В. Міщенко, О. Пернарівський, О. Петрук, Р. Пікус, В. Подчесова, Л. Примостка, І. Сало, Л. Слобода, Р. Тиркало, Р. Шевченко та багато інших) не тільки дозволяють узагальнити, систематизувати зарубіжний досвід, адаптувати його до української банківської практики, але й пропонують власні підходи до оцінки та управління кредитним ризиком банку.

Узагальнення та аналіз наукових результатів, отриманих вищезазначеними та іншими вченими, дозволили визначити необхідність подальших досліджень у таких напрямках: уточнення сутності поняття “кредитний ризик банку” та вдосконалення його класифікації, поглиблення теоретичних основ управління кредитним ризиком банку, зокрема удосконалення науково-методичних та практичних підходів до формування механізму управління ним; розвиток науково-методичних підходів до оцінки кредитного ризику в умовах нестабільного зовнішнього середовища; удосконалення методів регулювання та контролю кредитного ризику банку.

Все це обумовлює актуальність теми дослідження, визначає його об'єкт, предмет, мету і завдання.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Обраний напрям дисертаційного дослідження пов'язаний з науковими темами Державного вищого навчального закладу “Українська академія банківської справи Національного банку України”, зокрема, науково-дослідними темами “Сучасні технології фінансово-банківської діяльності в Україні” (номер державної реєст-

рації 0103U006965) та “Реформування фінансової системи України в умовах євроінтеграційних процесів” (номер державної реєстрації 0109U006782). До звітів за цими темами увійшли науково-методичний підхід до формування механізму управління кредитним ризиком банку на основі адаптивної моделі та науково-методичний підхід до моніторингу індивідуального кредитного ризику банку за обов’язковими та вибірковими критеріями розмежування кредитного портфеля за зонами відповідальності.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є розвиток науково-методичних підходів і розробка практичних рекомендацій щодо формування механізму управління кредитним ризиком банку в умовах значної волатильності зовнішнього середовища та обмеженості ресурсів для подолання наслідків реалізації таких ризиків.

Реалізація поставленої мети обумовила необхідність вирішення таких завдань:

- уточнити поняття “кредитний ризик банку” та визначити його сутнісні характеристики;
- систематизувати види кредитного ризику банку та обґрунтувати склад факторів, що визначають його рівень;
- провести аналіз банківської системи України з метою визначення рівня кредитного ризику в діяльності банків, виявлення факторів впливу, що його обумовлюють, та визначення специфіки їх урахування при побудові механізму управління ним;
- дослідити теоретичні підходи до управління кредитним ризиком банку та на цій основі розробити модель механізму управління кредитним ризиком банку (далі – МУКРБ), адекватну сучасному стану та умовам, у яких функціонують банки України;
- надати розгорнуту характеристику методів управління кредитним ризиком банку та розробити рекомендації щодо їх удосконалення;
- розробити методичний підхід до моніторингу кредитного ризику банку та запропонувати процедуру прийняття рішень менеджментом банку за його результатами.

Об’єктом дослідження є процес управління кредитним ризиком банку.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних та практичних положень щодо формування МУКРБ в умовах значної волатильності зовнішнього середовища та обмеженості ресурсів для подолання наслідків реалізації таких ризиків.

Методи дослідження. Теоретичною основою дослідження є положення сучасної економічної теорії та теорії банківської справи, концептуальні положення, методологія та прикладні інструменти, напрацьовані в рамках сучасних теорій ризик-менеджменту.

У процесі дослідження використовувалися такі загальнонаукові методи пізнання, як: теоретичне узагальнення, порівняння, групування та систематизація (при дослідженні сутності понять “кредитний ризик”, “портфельний кредитний

ризик”, “індивідуальний кредитний ризик”; формуванні класифікації кредитного ризику банку; виділенні факторів, що впливають на кредитний ризик банку в розрізі його видів); порівняння (у процесі виявлення спільних і відмінних рис методичних підходів до оцінки та регулювання кредитного ризику банку); системного аналізу (при визначенні сутності та складових управління кредитним ризиком банку, обґрунтуванні елементного складу МУКРБ); статистичний аналіз та логічне узагальнення (для визначення рівня кредитного ризику в діяльності банків України, виявлення факторів впливу, що його обумовлюють, та визначення специфіки їх урахування при побудові МУКРБ), формалізації та економіко-математичного моделювання (у процесі розробки методичного підходу до моніторингу кредитного ризику банку).

Інформаційною базою дослідження є чинні законодавчі та нормативні акти, що регулюють діяльність банків, офіційні матеріали Державного комітету статистики України, Національного банку України, Асоціації українських банків, праці вітчизняних і зарубіжних науковців.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у розробці науково-методичних підходів і практичних рекомендацій щодо формування механізму управління кредитним ризиком банку в умовах значної волатильності зовнішнього середовища та обмеженості ресурсів для подолання наслідків реалізації таких ризиків.

Наукову новизну дисертаційної роботи визначають такі положення:

вперше:

- запропоновано науково-методичний підхід до формування механізму управління кредитним ризиком на основі адаптивної моделі, що передбачає введення контурів зворотного зв'язку (коригування кредитної політики та дій щодо регулювання кредитного ризику на основі прогностичної складової), і дозволяє сформулювати комплекс взаємозалежних управлінських рішень з локалізації зовнішніх і внутрішніх загроз, спрямованих на попередження зростання рівня кредитного ризику банку;

удосконалено:

- науково-методичне забезпечення моніторингу індивідуального кредитного ризику банку, у якому передбачається поетапна реалізація процедур ідентифікації критеріїв проблемної заборгованості, визнання проблемної заборгованості з урахуванням істотних для банку типів реструктуризації, передача повноважень щодо проблемної заборгованості, вибір стратегії врегулювання заборгованості на основі сценарного аналізу. Запропонований підхід надає можливість відстежувати та оперативно реагувати на зміни в рівні індивідуального кредитного ризику банку;
- науково-методичний підхід до оцінки рівня портфельного кредитного ризику банку шляхом розрахунку індикатора портфельного кредитного ризику (з використанням інструментарію порівняльного багатовимірного аналізу та вінтажного аналізу), який, на відміну від існуючих, дозволяє визначити прогностичний рівень портфельного кредитного ризику та сформулювати на цій основі

комплекс заходів щодо оперативного реагування на відхилення його рівня від планових значень;

набули подальшого розвитку:

- система класифікаційних ознак видів кредитного ризику банку на основі обґрунтування доцільності їх розмежування на: специфічні, що визначають найбільш важливі аспекти, в межах яких здійснюється управління ним (сфера виникнення, джерело, носій і власник ризику, причини та формальні ознаки реалізації); загальні, що враховують базові аспекти управління ним (співвідношення періоду існування ризикової позиції і періоду, протягом якого діє кредитний ризик; співвідношення періоду існування ризикової позиції та рівня кредитного ризику; час виникнення кредитного ризику, очікувані негативні наслідки його реалізації, рівень кредитного ризику і ступінь його керованості). Це дозволило сформуванню наукового підґрунтя для удосконалення методичних засад вибору та застосування методів оцінки, регулювання та контролю всіх видів кредитного ризику банку;
- система класифікаційних ознак факторів виникнення кредитного ризику банку на основі обґрунтування доцільності їх розмежування на зовнішні загальні (економічна, політична ситуація; соціальна напруга в суспільстві; форс-мажорні обставини) та зовнішні специфічні (характеристики позичальника та забезпечення по кредиту); внутрішні загальні (стратегічні; організаційні; інформаційні; методологічні; управлінські) та внутрішні специфічні (характеристики кредитного продукту та концентрації кредитного портфеля);
- науково-методичний підхід до розробки й аналізу сценаріїв реструктуризації проблемної заборгованості на основі побудови прогнозу грошових потоків позичальника та оцінки їх стійкості та достатності за кожним сценарієм. Підхід дозволить банку оцінити ефективність альтернативних варіантів урегулювання заборгованості або її відновлення як неproblemної, враховуючи можливі комбінації щодо часткового стягнення, пролонгації або реструктуризації на певний період, або прийняття рішення щодо стягнення заборгованості, враховуючи правові альтернативи та ризику.

Практичне значення одержаних результатів полягає в можливості застосування розроблених у дисертаційній роботі теоретичних положень, висновків і методичних рекомендацій на рівні окремого банку – при формуванні механізму та вдосконаленні методів управління кредитним ризиком банку; на рівні Національного банку України – при вдосконаленні методів аналізу кредитного ризику у системі виїзного та безвиїзного нагляду за діяльністю банків.

Сформована класифікація видів кредитного ризику банку може бути використана для формування системи індивідуальних та портфельних лімітів кредитного ризику та забезпечення достатнього рівня диверсифікованості кредитного портфеля у розрізі окремих субпортфелів.

Розроблені принципи управління кредитним ризиком та адаптивна модель МУКРБ може бути використана в діяльності банків з метою забезпечення адекватного реагування на вплив факторів, що підвищують рівень кредитного ризику.

Пропозиції автора можуть бути реалізовані у практичній діяльності Національного банку України, банків, а також банківських асоціацій при побудові багаторівневої системи оцінки кредитного ризику банку.

Запропонований план заходів щодо стягнення проблемної заборгованості може бути використаний банками для забезпечення оперативного прийняття рішень щодо регулювання індивідуального кредитного ризику банку в умовах часових та ресурсних обмежень.

Основні положення, запропоновані методи та практичні рекомендації дисертаційного дослідження були впроваджені у практичну діяльність банків, зокрема: методичний підхід до стрес-тестування кредитного ризику використано у діяльності відділення АБ “Укргазбанк” (довідка про впровадження від 24.04.2012 № 9135/1/2012-36) та Сумського регіонального відділення ПАТ КБ “Хрещатик” (довідка про впровадження від 05.09.2012 № 72-29); методичний підхід до прогнозування кредитного ризику банку використано в діяльності Сумського відділення ПАТ “БАНК НАЦІОНАЛЬНИЙ КРЕДИТ” (довідка від 24.04.2012 № 04/38); методичний підхід до моніторингу портфельного кредитного ризику включено до методичного забезпечення дистанційного аналізу діяльності банків Управління Національного банку України в Сумській області (довідка про впровадження від 14.05.2012 № 01-012/1770); розрахунок розміру очікуваного відшкодування на основі оцінки прогнозу грошових потоків позичальника використовується у процесі моніторингу індивідуального кредитного ризику ПАТ АБ “Столичний” (довідка про впровадження від 15.05.2012 № 01-10/723).

Одержані автором результати наукового дослідження використовуються у навчальному процесі Державного вищого навчального закладу “Українська академія банківської справи Національного банку України” при викладанні таких навчальних дисциплін: “Аналіз банківської діяльності”, “Фінансовий менеджмент у банку”, “Управління банківськими ризиками” (акт впровадження від 01.09.2012).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійно виконаним, завершеним дослідженням. Усі наукові результати, викладені в ній, одержані автором самостійно. Особистий внесок здобувача у роботах, виконаних у співавторстві, визначено у списку публікацій. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, в дисертації використано лише ті ідеї та положення, які є результатом особистої роботи дисертанта.

Апробація результатів дисертації. Основні наукові положення і результати дослідження доповідалися та отримали схвальну оцінку на науково-практичних конференціях, зокрема: Всеукраїнській науково-практичній конференції “Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України” (м. Суми, 2010, 2011), Міжнародній науково-практичній конференції “Міжнародна банківська конкуренція: теорія і практика” (м. Суми, 2010, 2011), Міжнародній науково-практичній конференції “Банківська система України в умовах глобалізації фінансових ринків” (м. Черкаси, 2010, 2011), VI Міжнародній науково-практичній конференції аспірантів, молодих учених та науковців “Проблеми

та перспективи розвитку регіональної ринкової економіки” (м. Кременчук, 2011), V Міжнародній науково-практичній конференції “Теорія і практика економічного аналізу: сучасний стан, актуальні проблеми та перспективи” (м. Тернопіль, 2011), VI Міжнародній науково-практичній конференції “Трансформаційні процеси в економіці держави та регіонів” (м. Запоріжжя, 2011).

Наукові публікації. Результати дисертаційного дослідження повністю висвітлені у 18 наукових працях загальним обсягом 4,43 друк. арк., з яких особисто автору належить 4,34 друк. арк., у тому числі 9 статей у наукових фахових виданнях, 9 публікацій у збірниках матеріалів конференцій.

Структура та обсяг дисертації визначаються метою та завданнями дослідження. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації становить 287 сторінок, у тому числі на 119 сторінках розміщено 16 таблиць, 35 рисунків, 17 додатків і список використаних джерел із 207 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У вступі обґрунтовано актуальність обраної теми дисертації, сформульовано мету і завдання дисертаційної роботи, визначено об’єкт, предмет і методи дослідження, наукову новизну та практичну значущість одержаних результатів, зв’язок роботи з науковими програмами, подано інформацію про апробацію результатів дослідження.

У першому розділі “**Теоретичні основи управління кредитним ризиком банку**” досліджено сутність понять “кредитний ризик банку”, “індивідуальний кредитний ризик банку”, “портфельний кредитний ризик банку”; розроблено авторську класифікацію видів кредитного ризику банку; систематизовано фактори, що визначають рівень кредитного ризику банку; проаналізовано основні показники, що характеризують рівень кредитного ризику банків України, та визначено склад зовнішніх і внутрішніх факторів, вплив яких слід ураховувати при формуванні МУКРБ.

За результатами дослідження визначено, що в наукових працях і методичній літературі відсутній єдиний підхід до визначення поняття “кредитний ризик”.

Ґрунтуючись на положеннях теорії ризику та банківської справи, автором визначено сутність кредитного ризику банку, під яким пропонується розуміти ймовірність зміни вартості або визнання активів банку знеціненими/нестратегічними через відкриття ризикової позиції, що виникає під впливом та внаслідок взаємодії зовнішніх і внутрішніх щодо банку ризик-факторів, і характеризується несприятливими відхиленнями від очікуваних результатів.

Обґрунтовано, що при формуванні МУКРБ доцільно виділяти індивідуальний та портфельний кредитні ризики.

Автором узагальнені розробки вітчизняних та зарубіжних науковців у сфері класифікації ризиків у цілому та кредитного ризику банку зокрема, у результаті чого пропонується наступна система ознак: специфічних, що визначають найбільш важливі аспекти, в межах яких здійснюється управління

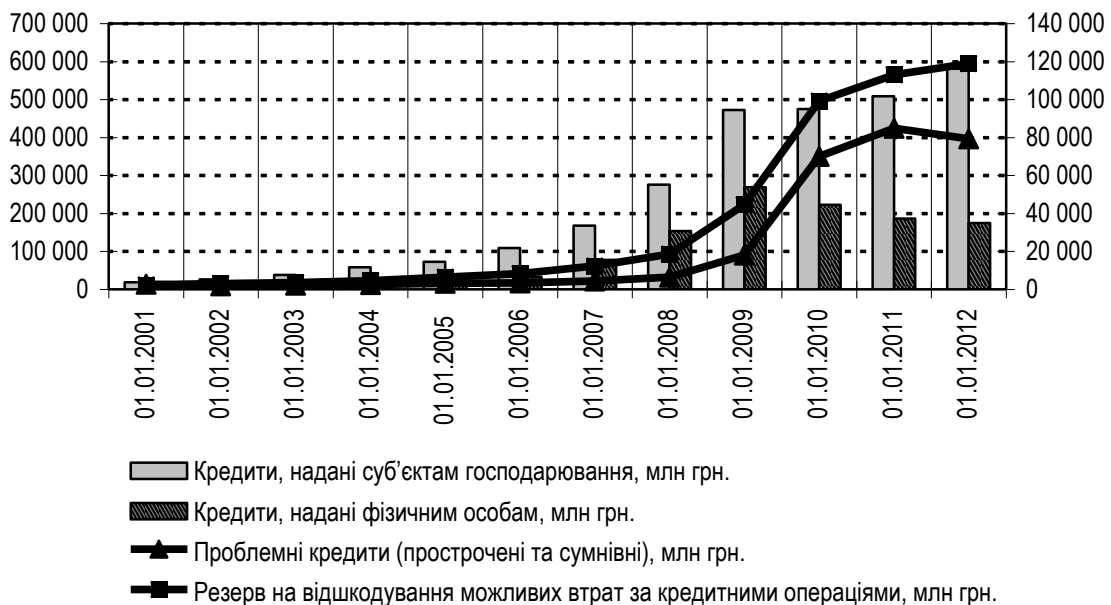

ним (сфера виникнення, джерело, носій і власник ризику, причини та формальні ознаки реалізації); загальних, що враховують базові аспекти управління ним (співвідношення періоду існування ризикової позиції і періоду, протягом якого діє кредитний ризик; співвідношення періоду існування ризикової позиції та рівня кредитного ризику; час виникнення кредитного ризику, очікувані негативні наслідки його реалізації, рівень кредитного ризику і ступінь його керованості).

Визначено, що при управлінні кредитним ризиком повинна бути сформована система ризик-факторів, що визначають його рівень.

За результатами дослідження запропоновано класифікувати фактори кредитного ризику на зовнішні загальні (зовнішня і внутрішня економічна, політична ситуації; соціальна напруга в суспільстві; форс-мажорні обставини) та зовнішні специфічні (характеристики позичальника та забезпечення за кредитом), які обумовлюють об'єктивну природу ризику, є некерованими та неконтрольованими; внутрішні загальні (стратегічні; операційні; юридичні) та внутрішні специфічні (характеристики кредитного продукту та концентрації кредитного портфеля), які обумовлюють суб'єктивну природу ризику, є керованими та контрольованими.

На основі проведеного аналізу у роботі визначено, що девальвація національної валюти, спад у більшості галузей економіки, а також негативний вплив ситуації на світових ринках у 2009–2010 рр. призвели до суттєвого зростання обсягів прострочених і безнадійних кредитів (рис. 1). У 2010 році їх обсяг досяг 131,5 млрд грн., а частка в загальному обсязі кредитної заборгованості склала 14,9 %.

Рисунок 1 – Динаміка кредитного портфеля банків України за 2001–2011 роки (станом на початок року)

Зменшення обсягу проблемних кредитів у 2011 році було обумовлено, насамперед, активізацією списання банками безнадійних кредитів за рахунок

сформованих резервів, у результаті чого обсяг проблемної заборгованості на 01.01.2012 склав 79,29 млрд грн., або 9,6 % кредитного портфеля системи.

У процесі дослідження визначено, що внутрішні можливості банків України щодо подолання негативних наслідків кредитного ризику обмежені внаслідок недостатнього рівня капіталізації та надходжень.

Автором визначені наступні основні зовнішні фактори, які повинні урахуватись при формуванні МУКРБ: нестабільність політичного та соціального середовищ; невизначеність можливого розвитку світових фінансових та сировинних ринків, що сформує значну варіацію показників економічного розвитку України у 2013–2015 рр.; залежність фінансового стану позичальників від кон'юнктури на світових товарних і сировинних ринках; можливість погіршення ситуації на ринку праці (скорочення кількості зайнятих та збільшення чисельності безробітних); грошово-кредитна політика Національного банку України, спрямована на відновлення кредитування реального сектора економіки; вимоги банківського нагляду.

Автором доведено, що основними характеристиками зазначених факторів є складність (значна кількість факторів, на які банк зобов'язаний реагувати при управлінні кредитним ризиком, та значний рівень варіативності кожного з них); рухливість (значна відносна швидкість зміни середовища, в якому функціонує банк та його позичальники); невизначеність (недостатність інформації про певний фактор, відсутність упевненості в достовірності та якості цієї інформації).

У другому розділі **“Науково-методичне забезпечення формування механізму управління кредитним ризиком банку”** досліджено підходи до управління кредитним ризиком банку (процесний, системний, ситуаційний), на основі чого запропоновано адаптивну модель МУКРБ; надано розгорнуту характеристику методів управління кредитним ризиком банку та розроблено рекомендації щодо їх удосконалення.

Узагальнення концептуальних положень ризик-менеджменту дозволило зробити висновок, що управління кредитним ризиком повинно розглядатись як явище, для формування механізму якого необхідно застосовувати системний, процесний та ситуативний підходи, взаємозв'язок яких забезпечується через інтеграцію принципів управління.

МУКРБ запропоновано визначати як відкриту, складну, стохастичну сукупність підсистем технології та організації управління кредитним ризиком, у результаті органічного поєднання і взаємозв'язку яких на основі визначених принципів забезпечується адаптивність банку до зовнішніх факторів кредитного ризику та, через управлінський вплив на внутрішні ризик-фактори, змінюються якісні та кількісні характеристики кредитного ризику відповідно до визначеного цільового рівня.

Технологію управління кредитним ризиком автором визначено як сукупність методів, що забезпечують систематичне і безперервне виявлення, аналіз та контроль кредитного ризику, розробку та реалізацію комплексного гармоні-

зованого впливу на ризик-фактори, у результаті чого забезпечується досягнення цілей управління кредитним ризиком банку у визначений проміжок часу.

Організацію управління кредитним ризиком запропоновано визначати як сукупність прийомів та методів раціонального поєднання елементів керуючої підсистеми (суб'єктів управління кредитним ризиком) з внутрішніми ризик-факторами кредитного ризику (об'єктами управління кредитним ризиком) у часі та просторі. У цьому розумінні організація управління кредитним ризиком повинна забезпечити створення найбільш сприятливих умов для досягнення цілей управління кредитним ризиком банку у визначений проміжок часу.

За результатами проведеного дослідження визначено, що досягнення цілей управління кредитним ризиком при відсутності коригування механізму управління ним можливе лише в короткостроковому періоді за умов невисокої складності, низьких рівнів рухливості та невизначеності зовнішнього середовища. В усіх інших випадках необхідним є внесення змін у склад та взаємозв'язки елементів МУКРБ, при цьому внесені зміни повинні забезпечувати досягнення цілей управління кредитним ризиком.

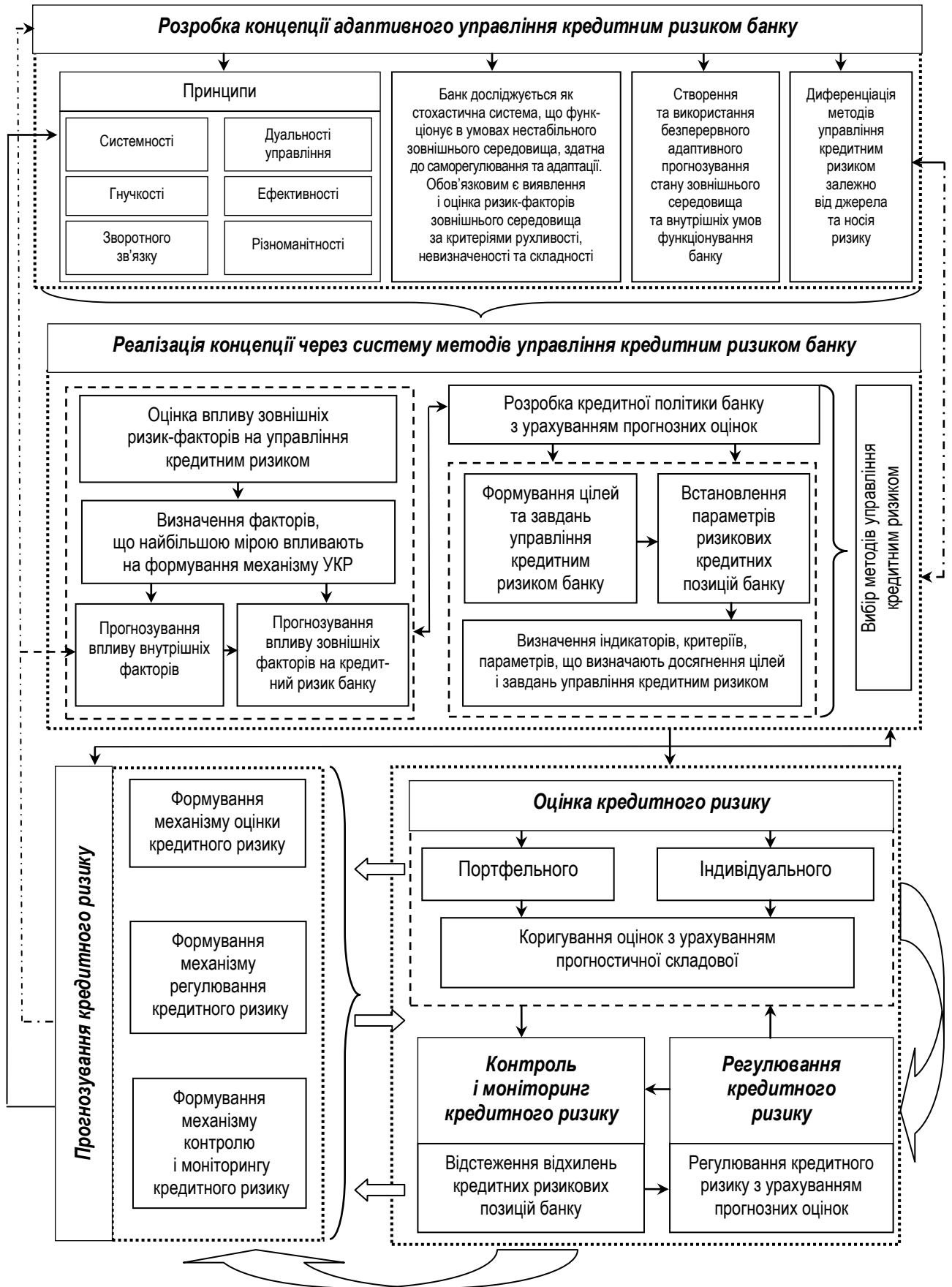
У роботі на основі авторського підходу до визначення МУКРБ та конкретизуючи кожен його елемент обґрунтовано методичний підхід до його формування на основі адаптивної моделі (рис. 2).

У межах запропонованої моделі МУКРБ автором розроблено методичний підхід до оцінки і аналізу загроз реалізації кредитної політики банку, що передбачає виявлення загроз реалізації кредитної політики банку, оцінку їх значущості та визначення на цій основі можливості реалізації кредитної політики банку внаслідок запровадження комплексу заходів, спрямованих на усунення або локалізацію їх впливу.

Автором доведено, що оцінка кредитного ризику банку передбачає визначення ймовірності його настання і масштабу впливу та отримує певну специфіку залежно від виду ризику, що оцінюється (індивідуального чи портфельного).

Комплексний методичний підхід до оцінки кредитного ризику, який запропоновано використовувати в адаптивній моделі МУКРБ, базується на результатах оцінки індивідуального кредитного ризику і повинен додатково ураховувати: 1) регіональні, галузеві і макроекономічні дані; 2) дані, що визначають ризикові характеристики кредитного продукту; 3) дані про ступінь взаємозв'язку позичальників. За результатами оцінки визначається розмір необхідних резервів під очікувані втрати за кредитним портфелем банку та економічний капітал під неочікувані втрати.

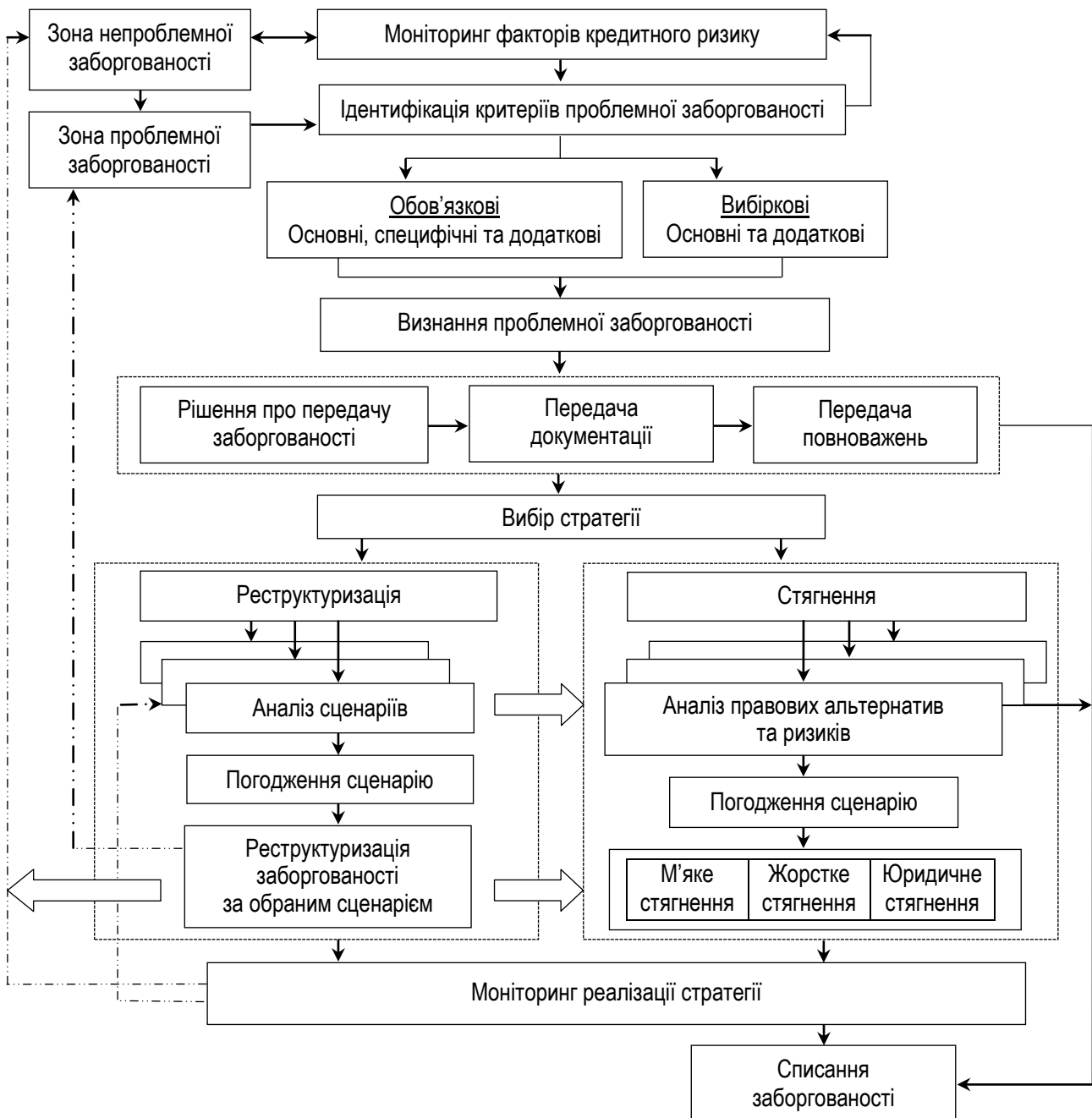
У роботі наголошується, що контроль є невід'ємною складовою адаптивної моделі МУКРБ, з метою підвищення ефективності якого автором обґрунтовано доцільність впровадження постійно діючого та комплексного моніторингу, що передбачає систематичне відстеження сигнальної системи відхилень параметрів кредитних ризикових позицій банку та розробку на цій основі комплексу заходів щодо регулювання кредитного ризику в режимі зворотного зв'язку.

Рисунок 2 – Адаптивна модель механізму управління кредитним ризиком банку

У третьому розділі “Організаційно-методичне забезпечення функціонування адаптивного механізму управління кредитним ризиком банку” розроблено методичне забезпечення моніторингу індивідуального та портфельного кредитного ризику банку та запропоновано процедуру прийняття рішень менеджментом банку за його результатами.

Автором визначено, що для вчасного виявлення змін у рівні індивідуального кредитного ризику та попередження його зростання банку необхідно здійснювати постійний моніторинг проблемної та потенційно проблемної заборгованості, а також розробляти заходи щодо її регулювання (рис. 3).

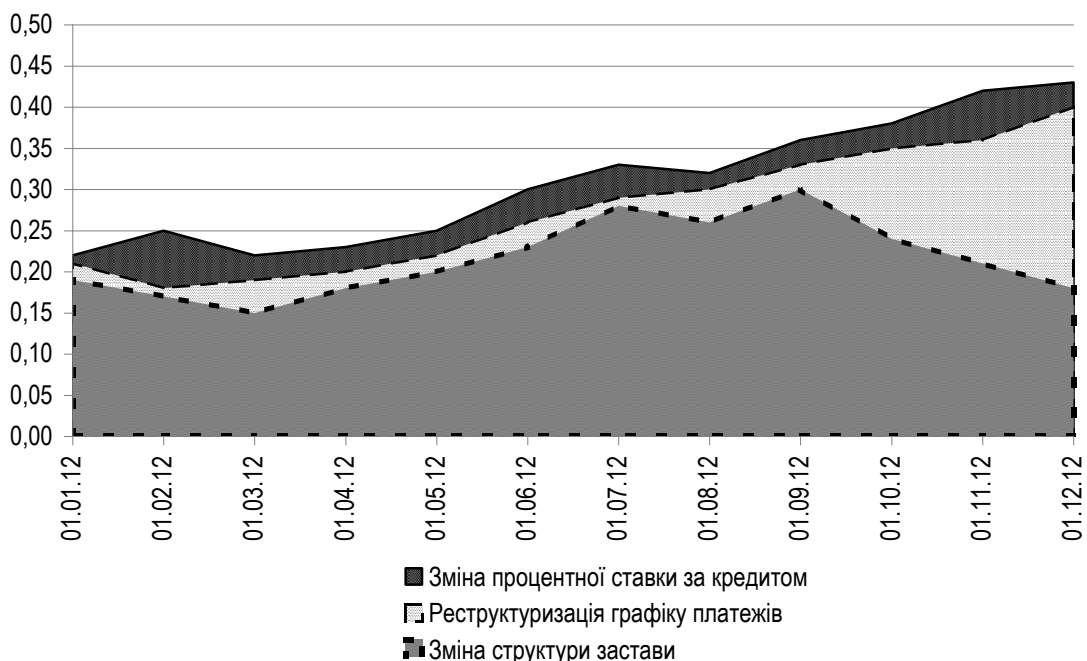
Рисунок 3 – Структурно-логічна модель регулювання індивідуального кредитного ризику банку за результатами комплексного моніторингу

З метою ідентифікації проблемної заборгованості автором запропоновано вирізняти основні обов'язкові (універсальні та специфічні, визначені для конкретної бізнес-моделі позичальника) та вибірккові (для відповідних субпортфелів, галузей, регіонів, окремих груп клієнтів або видів заборгованості) критерії, виконання яких контролюється в процесі моніторингу. При виявленні виконання обов'язкових критеріїв рівень індивідуального кредитного ризику визначається таким, що перейшов у зону катастрофічного, і заборгованість визнається проблемною. При виявленні виконання вибірккових критеріїв банк на підставі аналізу інформації за результатами моніторингу оцінює, чи є отримана негативна інформація достатньо суттєвою для визнання заборгованості проблемною.

У разі визнання заборгованості проблемною здійснюється аналіз альтернативних стратегій її врегулювання: реструктуризація, стягнення або набуття активів банком.

Автором обґрунтовано доцільність розробки рішень у межах реструктуризації проблемної заборгованості позичальника (РПЗП) на основі аналізу можливих сценаріїв РПЗП, спрямованого на оцінку економічної можливості боржника повернути заборгованість. Він передбачає побудову прогнозу грошових потоків позичальника, оцінку їх стійкості і достатності за кожним сценарієм, порівняльний аналіз з іншими можливими сценаріями стратегій врегулювання заборгованості, і, якщо доцільно, обґрунтування обрання стратегії реструктуризації.

Графічна інтерпретація результатів аналізу альтернативних сценаріїв РПЗП (зміна структури застави, зміна процентної ставки за кредитом, реструктуризація графіка платежів) для позичальника банку наведена на рис. 4.

Рисунок 4 – Графічна інтерпретація результатів аналізу альтернативних сценаріїв РПЗП, од.

Таким чином, визначено, що оптимальним для проведення РПЗП є сценарій 2 (зниження процентної ставки за кредитом).

Порівняння альтернативних сценаріїв урегулювання проблемної заборгованості позичальника автором пропонується здійснювати шляхом визначення розміру очікуваного відшкодування за формулами (1) і (2):

$$ER = X_0 + \sum_{j=1}^m \frac{X_j + (K - \sum_{j=1}^m X_{j-1}) * \frac{\%restr}{365} * p_j}{(1+d)^i} + \sum_{j=1}^m \frac{X_0 * (\frac{\%invest}{365}) * p_j}{(1+d)^i}, \quad (1)$$

$$EP = Y_0 + \sum_{j=1}^m \frac{Y_0 * (\frac{\%invest}{365}) * p_j}{(1+d)^i}, \quad (2)$$

де ER – розмір очікуваного відшкодування для кожного альтернативного сценарію РПЗП;

X_0 – сума добровільного погашення до моменту проведення реструктуризації (за наявності відповідних планів);

EP – розмір очікуваного відшкодування при реалізації заставного майна через державну виконавчу службу;

Y_0 – сума коштів, яка може бути отримана від реалізації заставного майна;

$i=f(j)$ – кількість днів у періоді, з дати реструктуризації в днях;

j – порядковий номер місяця реструктуризації з дати реструктуризації;

m – кількість місяців реструктуризації;

p_j – кількість днів у j -му місяці реструктуризації;

K – сума заборгованості на дату реструктуризації;

X_j – сума погашення залишку кредиту після реструктуризації у j -му місяці (на останній день місяця) згідно з графіком;

$\%restr$ – ставка реструктуризації/100 %;

$\%invest$ – ставка інвестування/100 %;

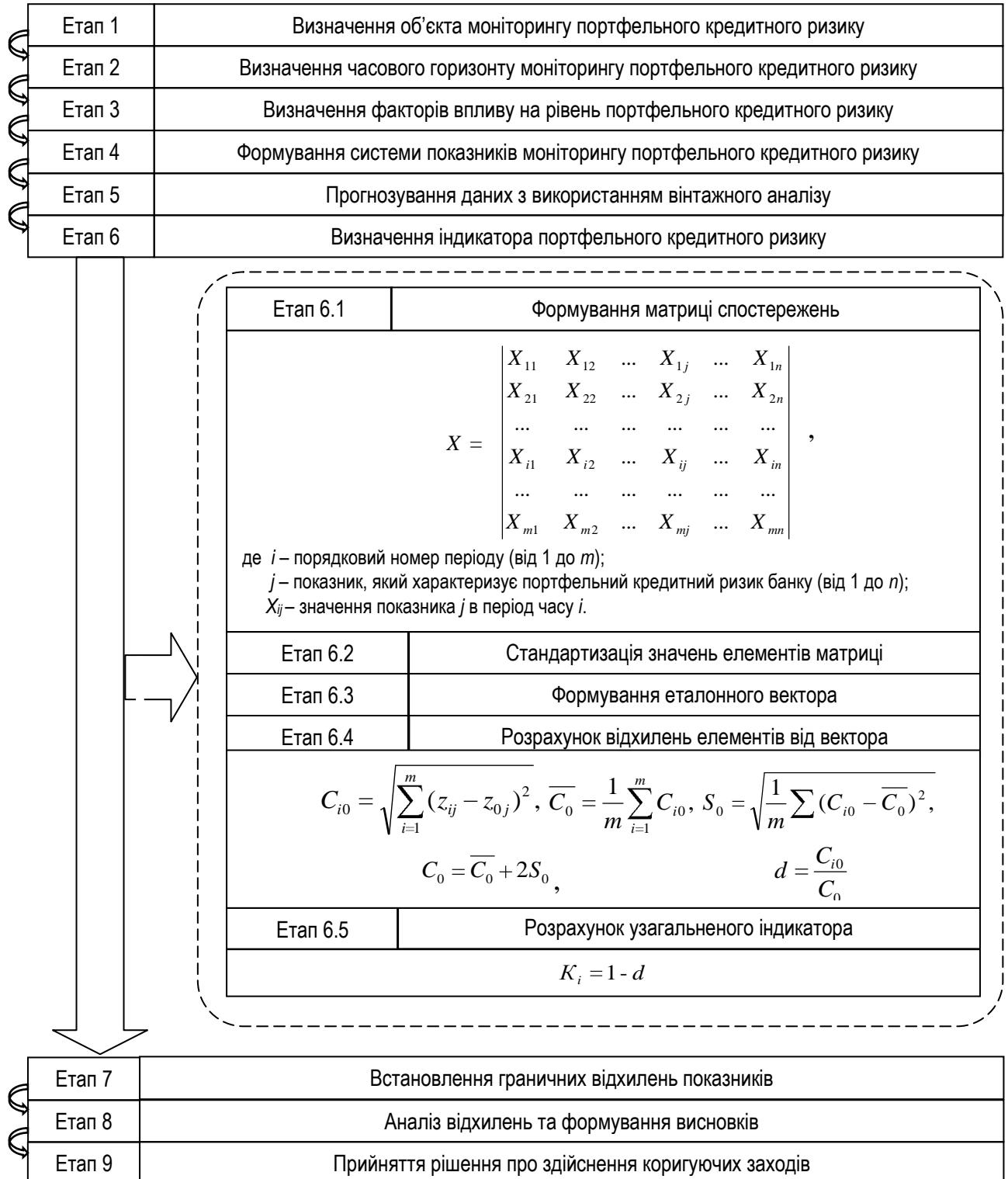
d – ставка дисконтування, що відповідає рівню інфляційних очікувань, закладених у фінансових планах банку.

За результатами порівняння стратегій врегулювання проблемної заборгованості позичальника банку було визначено, що оптимальною стратегією є реструктуризація зі зниженням процентної ставки за кредитом, оскільки саме в цьому випадку сума очікуваного відшкодування буде максимальною.

Таким чином, запропонований науково-методичний підхід до розробки й аналізу сценаріїв РПЗП дозволить банку оцінити ефективність альтернативних варіантів урегулювання проблемної заборгованості або її відновлення як неproblemної, або прийняти рішення щодо стягнення заборгованості.

Автором запропоновано вдосконалити методичне забезпечення моніторингу кредитного ризику банку на основі застосування індикатора портфельного кредитного ризику (ПКР), визначеного з використанням інструментарію порівняльного багатовимірного аналізу та вінтажного аналізу (рис. 5).

Значення ІПКР може коливатися в межах від 0 до 1 ($0 \leq K \leq 1$), тому доцільно розподілити межі між значеннями показника та виділити зони портфельного кредитного ризику для банку: $0 \leq K < 0,1$ – зона критичного ризику; $0,1 \leq K < 0,5$ – зона допустимого ризику; $0,5 \leq K < 0,9$ – зона помірному ризику; $0,9 \leq K < 1$ – безризикова зона.

Рисунок 5 – Загальний алгоритм визначення індикатора портфельного кредитного ризику та його моніторингу

Запропонований науково-методичний підхід дозволяє визначати прогнозний рівень портфельного кредитного ризику та формувати на цій основі комплекс заходів щодо оперативного реагування на відхилення його рівня від планових значень.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено теоретичне узагальнення і нове вирішення наукового завдання, що полягає у розробці науково-методичних підходів і практичних рекомендацій щодо формування механізму управління кредитним ризиком банку в умовах значної волатильності зовнішнього середовища та обмеженості ресурсів для подолання його наслідків.

За результатами виконаного дисертаційного дослідження зроблено такі висновки:

1. Під кредитним ризиком у роботі пропонується розуміти ймовірність зміни вартості або визнання активів банку знеціненими/нестратегічними через відкриття ризикової позиції, що виникає під впливом та внаслідок взаємодії зовнішніх і внутрішніх щодо банку ризик-факторів, і характеризується несприятливими відхиленнями від очікуваних результатів.

2. Для класифікації кредитного ризику запропоновано систему ознак: специфічних, що визначають найбільш важливі аспекти, в межах яких здійснюється управління ним (сфера виникнення, джерело, носій і власник ризику, причини та формальні ознаки реалізації); загальних, що враховують базові аспекти управління ним (співвідношення періоду існування ризикової позиції і періоду, протягом якого діє кредитний ризик; співвідношення періоду існування ризикової позиції та рівня кредитного ризику; час виникнення кредитного ризику, очікувані негативні наслідки його реалізації, рівень кредитного ризику і ступінь його керованості).

3. Обґрунтовано доцільність класифікації факторів кредитного ризику на зовнішні загальні та специфічні, які обумовлюють об'єктивну природу ризику, є некерованими та неконтрольованими; внутрішні загальні та специфічні, які обумовлюють суб'єктивну природу ризику, є керованими та контрольованими.

4. За результатами проведеного дослідження визначено, що показники рівня кредитного ризику банку знаходяться на критичному рівні, хоча в 2010-2011 рр. відбулося їх покращення. Це вимагає формування механізмів управління кредитним ризиком банку, адекватних поточному стану та умовам, в яких здійснюється кредитна діяльність банків України.

5. Управління кредитним ризиком банку в роботі досліджується інтегровано: з точки зору системного, процесного, ситуаційного підходів та з урахуванням виділених видів кредитного ризику банку та факторів, що обумовлюють їх прояв.

6. Механізм управління кредитним ризиком банку запропоновано визначати як відкриту, складну, стохастичну сукупність підсистем технології та організації управління кредитним ризиком, у результаті органічного поєднання

і взаємозв'язку яких на основі визначених принципів забезпечується адаптивність банку до зовнішніх факторів кредитного ризику та, через управлінський вплив на внутрішні ризик-фактори, змінюються якісні та кількісні характеристики кредитного ризику відповідно до визначеного цільового рівня.

7. Розроблена адаптивна модель механізму управління кредитним ризиком банку забезпечує відповідні зміни в технології або організації управління ним у разі зміни зовнішніх або внутрішніх факторів, і включає розробку концепції адаптивного управління кредитним ризиком банку та її реалізацію через систему методів управління кредитним ризиком банку.

8. Запропонований науково-методичний підхід до комплексного моніторингу індивідуального кредитного ризику банку на основі ідентифікації критеріїв проблемної заборгованості з урахуванням істотних для банку типів реструктуризації дозволяє визначати зони відповідальності кредитного портфеля, підвищити ефективність контролю параметрів ризикових кредитних позицій банку, постійно відстежувати та оперативно реагувати на несприятливі зміни в структурі кредитного портфеля банку.

Використовуючи розроблені методичні рекомендації щодо аналізу можливих сценаріїв реструктуризації проблемної заборгованості на підставі прогнозу та оцінки достатності і стійкості грошових потоків було проведено моделювання сценаріїв врегулювання проблемної заборгованості позичальників банку та обґрунтовано вибір стратегії реструктуризації для кожного з них.

9. Розроблений науково-методичний підхід до оцінки портфельного кредитного ризику дає можливість виявити параметри досягнутого його рівня з урахуванням прогнозних оцінок у результаті застосування вінтажного аналізу та ідентифікувати потенційні можливості його зниження за рахунок прийняття менеджментом банку управлінських рішень.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ

Публікації у наукових фахових виданнях

1. Верхуша Н. П. Інструментарій оцінки кредитного ризику банку / Н. П. Верхуша // Вісник Української академії банківської справи. – 2010. – № 2. – С. 85–90 (0,43 друк. арк.).
2. Верхуша Н. П. Методичне забезпечення управління портфельним кредитним ризиком банку / Н. П. Верхуша // Вісник Університету банківської справи Національного банку України. – 2010. – № 3 (9). – С. 201–205 (0,45 друк. арк.).
3. Верхуша Н. П. Методичне забезпечення управління індивідуальним кредитним ризиком банку / Н. П. Верхуша // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : зб. наук. пр. / ДВНЗ “УАБС НБУ”. – Суми : ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2010. – Вип. 29. – С. 70–79 (0,38 друк. арк.).
4. Верхуша Н. П. Сутність кредитного ризику банку та його фактори / Н. П. Верхуша // Вісник Української академії банківської справи. – 2011. – № 2. – С. 67–73 (0,55 друк. арк.).

5. Сало І. В. Науково-методичні підходи до ідентифікації та оцінки кредитного ризику банку / І. В. Сало, Н. П. Верхуша // Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики : зб. наук. праць. – Харків, 2011. – Вип. 1 (10), частина 2. – С. 11–18 (0,43 друк. арк.). *Особистий внесок здобувача*: обґрунтовано сутність і технологію оцінки кредитного ризику банку (0,37 друк. арк.).
6. Верхуша Н. П. Моніторинг портфельного кредитного ризику банку в системі управління ним / Н. П. Верхуша // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Посткризовий розвиток фінансової системи України: проблеми та перспективи : зб. наук. пр. – Львів, 2011. – Вип. 2 (88). – С. 400–410 (0,47 друк. арк.).
7. Верхуша Н. П. Стрес-тестування кредитного ризику банку / Н. П. Верхуша // Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики : зб. наук. праць. – Харків, 2010. – Вип. 2 (9), частина 2. – С. 88–91 (0,33 друк. арк.).
8. Верхуша Н. П. Методичне забезпечення прогнозування портфельного кредитного ризику банку / Н. П. Верхуша // Вісник УБС НБУ. – 2012. – № 1(13). – С. 181–184 (0,25 друк. арк.).
9. Верхуша Н. П. Концептуальні основи управління кредитним ризиком банку на основі системного і процесного підходів / Н. П. Верхуша // Актуальні проблеми економіки. – 2012. – № 4 (130). – С. 246–253 (0,25 друк. арк.).

Публікації у матеріалах наукових конференцій

10. Верхуша Н. П. Вплив кредитного ризику на конкурентоспроможність банківської системи України / Н. П. Верхуша // Міжнародна банківська конкуренція: теорія і практика : зб. тез доп. VI Міжнародної науково-практичної конференції (26–27 травня 2011 р.) : у 2-х т. / ДВНЗ “УАБС НБУ”. – Суми : ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2011. – Т. 1. – С. 129–130 (0,09 друк. арк.).
11. Верхуша Н. П. Ефективність управління кредитним ризиком як основа довгострокової конкурентоспроможності банку / Н. П. Верхуша // Міжнародна банківська конкуренція: теорія і практика : зб. тез доп. V Міжнародної науково-практичної конференції (27–28 травня 2010 р.) : у 2 т. / ДВНЗ “УАБС НБУ”. – Суми : ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2010. – Т. 2. – С. 49–50 (0,10 друк. арк.).
12. Верхуша Н. П. Кредитна діяльність банків України у посткризовий період / Н. П. Верхуша // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : зб. тез доп. XIV Всеукраїнської науково-практичної конференції (27–28 жовтня 2011 р.) : у 2 т. / ДВНЗ “УАБС НБУ”. – Суми : ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2011. – Т. 1. – С. 163–165 (0,09 друк. арк.).
13. Верхуша Н. П. Ризик-фактори: характеристика і вплив на кредитний ризик / Н. П. Верхуша // Банківська система України в умовах глобалізації фінансових ринків : тези доп. та виступів міжнародної науково-практичної конференції 14–15 жовтня 2010 р. / НБУ, Мін-во освіти і науки України, Черкаська обл. держ. адміністрація, Ун-т банківської справи, Черкаський ін-т банківської справи Університету банківської справи НБУ. – Черкаси : ЧІБС УБС НБУ, 2010. – С. 109–111 (0,09 друк. арк.).

14. Верхуша Н. П. Стрес-тестування кредитного ризику банку / Н. П. Верхуша // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : зб. тез доп. XIII Всеукраїнської науково-практичної конференції (28–29 жовтня 2010 р.) : в 2-х т. / ДВНЗ “УАБС НБУ”. – Суми : ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2010. – Т. 2. – С. 48–50 (0,09 друк. арк.).
15. Верхуша Н. П. Сценарний аналіз кредитного ризику банку / Н. П. Верхуша // Банківська система України в умовах глобалізації фінансових ринків : тези доповідей та виступів міжнародної науково-практичної конференції 20–21 жовтня 2011 р. / НБУ, Мін-во освіти і науки, молоді та спорту України, Ун-т банківської справи, Черкаський ін-т банківської справи Університету банківської справи. – Черкаси : Видавець Чабаненко Ю.А., 2011. – С. 36–38 (0,09 друк. арк.).
16. Верхуша Н. П. Оцінка портфельного кредитного ризику банку в кризових умовах / Н. П. Верхуша // Проблеми та перспективи розвитку регіональної ринкової економіки : мат. IV Міжнародної науково-практичної конференції аспірантів, молодих учених та науковців / КІ ДУЕП ім. А. Нобеля. – Кременчук, 2011. – С. 225–227 (0,11 друк. арк.).
17. Верхуша Н. П. Прогнозування портфельного кредитного ризику банку / Н. П. Верхуша // Теорія і практика економічного аналізу: сучасний стан, актуальні проблеми та перспективи розвитку : зб. тез доп. V Міжнародної науково-практичної конференції 29 вересня – 1 жовтня 2011 р. / Мін-во освіти і науки, молоді та спорту України, Тернопільський національний економічний університет. – Тернопіль, 2011. – С. 50–53 (0,14 друк. арк.).
18. Сало І. В. Концептуальні основи управління кредитним ризиком банку / І. В. Сало, Н. П. Верхуша // Трансформаційні процеси в економіці держави та регіонів : мат. V Міжнародної науково-практичної конференції. – Запоріжжя : ЗНУ, 2011. Том II. – С. 36–38 (0,09 друк. арк.). *Особистий внесок здобувача: обґрунтовано доцільність управління кредитним ризиком банку на основі інтеграції системного і процесного підходів (0,06 друк. арк.).*

АНОТАЦІЯ

Верхуша Н. П. Механізм управління кредитним ризиком банку. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – Гроші, фінанси і кредит. – Державний вищий навчальний заклад “Українська академія банківської справи Національного банку України”, Суми, 2012.

Дисертація присвячена розробці науково-методичних підходів і практичних рекомендацій щодо формування механізму управління кредитним ризиком банку в умовах значної волатильності зовнішнього середовища та обмеженості ресурсів для подолання наслідків реалізації таких ризиків.

На основі узагальнення результатів наукових досліджень було визначено сутність понять “кредитний ризик банку”, “індивідуальний кредитний ризик банку”, “портфельний кредитний ризик банку”, розроблено авторську класифікацію

видів кредитного ризику банку, систематизовано фактори, що визначають рівень кредитного ризику банку, проаналізовано основні показники, що характеризують рівень кредитного ризику банків України, та визначено склад зовнішніх і внутрішніх факторів, вплив яких слід урахувувати при формуванні механізму управління ним. Автором досліджено підходи до управління кредитним ризиком банку (процесний, системний, ситуаційний), на основі чого розроблено адаптивну модель механізму управління кредитним ризиком банку, а також надано розгорнуту характеристику методів управління кредитним ризиком банку та розроблено рекомендації щодо їх удосконалення. За результатами проведеного дослідження удосконалено методичне забезпечення моніторингу індивідуального та портфельного кредитного ризику банку та запропоновано процедуру прийняття рішень менеджментом банку за його результатами.

Ключові слова: банк, кредитний ризик банку, індивідуальний кредитний ризик, портфельний кредитний ризик, механізм управління кредитним ризиком банку, ризикова позиція, методи управління кредитним ризиком банку, прогноз грошових потоків позичальника, аналіз сценаріїв реструктуризації, інтегральний індикатор портфельного кредитного ризику.

АННОТАЦИЯ

Верхуша Н. П. Механизм управления кредитным риском банка. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.08 – Деньги, финансы и кредит. – Государственное высшее учебное заведение “Украинская академия банковского дела Национального банка Украины”, Сумы, 2012.

Диссертация посвящена разработке научно-методических подходов и практических рекомендаций по формированию механизма управления кредитным риском банка в условиях значительной волатильности внешней среды и ограниченности ресурсов для преодоления его последствий.

На основе обобщения результатов научных исследований была определена сущность понятий “кредитный риск банка”, “индивидуальный кредитный риск банка”, “портфельный кредитный риск банка”, разработана авторская классификация видов кредитного риска банка, систематизированы факторы, влияющие на кредитный риск, проанализированы основные показатели, характеризующие уровень кредитного риска банков Украины и определен состав внешних и внутренних факторов, влияние которых необходимо учитывать при формировании механизма управления им.

Основываясь на положениях теории риска и банковского дела, определена сущность кредитного риска банка – вероятность изменения стоимости или признания активов банка обесцененным/нестратегическими вследствие открытия рискованной позиции под влиянием и в результате взаимодействия внешних и внутренних риск-факторов, характеризующаяся неблагоприятными отклонениями от ожидаемых результатов. Обосновано, что при формировании меха-

низма управления кредитным риском целесообразно выделять индивидуальный и портфельный кредитные риски.

Автором исследованы подходы к управлению кредитным риском банка (процессный, системный, ситуационный), на основе чего разработана адаптивная модель механизма управления им. Автор осуществил развернутую характеристику методов управления кредитным риском банка, на основании чего разработаны рекомендации по их усовершенствованию.

В работе на основе подхода автора к определению механизма управления кредитным риском банка, и конкретизируя каждый его элемент, разработана его адаптивная модель. В рамках разработанной адаптивной модели механизма управления кредитным риском банка автором сформирован методический подход к оценке и анализу угроз реализации кредитной политики.

В результате проведенного исследования усовершенствовано методическое обеспечение мониторинга индивидуального и портфельного кредитного риска банка и предложена процедура принятия решений менеджментом банка по его результатам.

С целью идентификации проблемной задолженности автором предложено выделять основные обязательные (универсальные и специфические) и выборочные (для соответствующих субпортфелей, отраслей, регионов, отдельных групп клиентов или видов задолженности) критерии.

Автором обоснована целесообразность разработки решений по реструктуризации проблемной задолженности путем анализа сценариев возмещения, основанных на оценке прогноза денежных потоков по каждому из них.

Анализ возможных сценариев реструктуризации должен быть направлен, в первую очередь, на оценку экономической способности должника вернуть задолженность. Для обоснования эффективности сценария он должен содержать сравнительный анализ с другими возможными сценариями стратегий урегулирования задолженности и, если целесообразно, обоснование выбора стратегии реструктуризации. Сравнение двух альтернативных сценариев автором предлагается осуществлять путем определения эффекта реструктуризации для каждого из альтернативных вариантов.

В результате исследования выявлено, что вследствие разрозненности данных, получаемых в результате оценки портфельного кредитного риска, банки не в состоянии осуществлять его полный контроль, что, в свою очередь, снижает эффективность мониторинга портфельного кредитного риска банка. Автором предложено усовершенствовать методическое обеспечение мониторинга кредитного риска банка на основе расчета индикатора портфельного кредитного риска с использованием инструментария сравнительного многомерного анализа и винтажного анализа.

Ключевые слова: банк, кредитный риск банка, индивидуальный кредитный риск, портфельный кредитный риск, механизм управления кредитным риском банка, рисковая позиция, методы управления кредитным риском банка, прогноз денежных потоков заемщика, анализ сценариев реструктуризации, интегральный индикатор портфельного кредитного риска.

SUMMARY

Verhusha N. P. The mechanism of credit risk management of the bank. – Manuscript.

The thesis for obtaining of Candidate's Degree in economics in the specialty 08.00.08 – Money, finances and credit. – State Higher Educational Institution “Ukrainian Academy of Banking of the National Bank of Ukraine”, Sumy, 2012.

The thesis is devoted to the development of scientific and methodological approaches and practical guidelines on the mechanism of credit risk management in a volatility environment and limited resources to overcome its effects.

Based on the generalization of research results was the essence of concepts “credit risk”, “individual credit risk of bank”, “portfolio credit risk”, the author developed a classification of credit risk the bank systematically the factors that determine the level of credit risk, the main indicators of credit risk exposure of banks of Ukraine, and determined the composition of external and internal factors, whose impact should be considered in the formation mechanism of management. The author investigated the approaches to the management of credit risk (process, system, situational), through which adaptive model of the mechanism of credit risk of the bank and provided a detailed description of methods of credit risk and developed recommendations for improvement. According to the results of the study improved methodical monitoring of individual and portfolio credit risk of the bank and proposed decision making management of the bank for its results.

Key words: bank, credit risk, individual credit risk, portfolio credit risk, credit risk management, mechanism of the bank's credit risk management, risky position, methods of credit risk, cash flow prognosis, analysis of scenarios of restructuring, integral indicator of portfolio credit risk.

Відповідальний за випуск
доктор економічних наук, професор
I. В. Сало

Підписано до друку 21.05.2012.
Формат 60x90/16. Обл.-вид. арк. 0,9.
Гарнітура Times. Тираж 100 пр.

Державний вищий навчальний заклад
“Українська академія банківської справи
Національного банку України”.
Адреса: вул. Петропавлівська, 57, м. Суми, 40000, Україна.
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції: серія ДК № 3160 від 10.04.2008